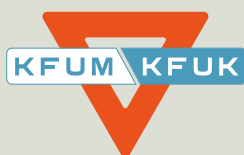

Det med Gud – men hvordan?

Best Practice Notat

- ➔ Hvad vil vi i mødet med børn og unge?
- ➔ Hvordan sætter vi værdierne i spil?
- ➔ Hvordan sætter vi ord og handling på det med Gud?

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Best practice: En inspirerende mangfoldighed og nogle fælles udfordringer	4
Begrebsafklaring.....	6
De tre værdier.....	7
Værdi- og kristendomsformidling i de fire kirkelige børne- og ungdomsorganisationer.....	9
KFUM og KFUK: Stærk andagtstradition og betydningsfulde voksne.....	10
FDF: Dialogisk inddragelse og relationer	13
De grønne pigespejdere: At 'gøre' kristendom og gå i seje kvinders fodspor	16
KFUM-Spejderne: Fantasiramme, ritualer og kompetencer	20
Kan vi lære af hinanden?	24

Indledning

Baggrund for notatet

Værdibåret arbejde er en on-going proces, hvor man til stadighed har brug for at (re)formulere og bevidstgøre de grundlæggende værdier, så de kan efterleves, udleves og opleves. Hvordan arbejdes der med intentionelt lederskab og værdier i værdibårne, kirkelige børne- og ungdomsorganisationer? Og hvordan formidles 'det med Gud' på forskellig vis i kirkelige B&U organisationer?

Med afsæt i fire kirkelige børne- og ungdomsorganisationer: KFUM og KFUK, FDF, De grønne pigespejdere og KFUM-Spejderne, har vi indsamlet 'best practice' eksempler på, hvordan der arbejdes med intentionelt lederskab, værdiformidling og kristendomsformidling i det almindelige, frivillige hverdagsarbejde.

Dette notat er første del af et tvær-organisatorisk metodeudviklingsprojekt i 2016-17 med fokus på **intentionelt lederskab, værdiformidling** og **kristendomsformidling** blandt ledere i de kirkelige børne- og ungdomsorganisationer. Projektet omfatter et metodeudviklingsarbejde med fokus på:

- ➔ Intentionelt lederskab og værdi/kristendomsformidling i de fire kirkelige B&U organisationer
- ➔ Hvordan arbejdes der med 'det med Gud'?
- ➔ Følgeskab omkring 'best practice og next practice'.

Notatet har først og fremmest til formål at skabe et overblik over de 'best practice' eksempler og tendenser, vi har oplevet i de fire B&U organisationer i efteråret 2016, og hvilke udfordringer den almindelige leder oplever i forhold til værdi- og kristendomsformidling. Med andre ord vil vi kigge hen over hegnet til naboen, for at se om man kan lære noget af hinanden i forhold til de fælles, værdiformidlende udfordringer.

Endeligt vil vi med et tværorganisatorisk blik samle op på de udfordringer og 'best practice' tendenser, som kan ligge til grund for udvikling af brugbare metoder og tilgange til 'next practice' perioden (foråret 2017).

Hvad gjorde vi?

I 'best practice' forløbet udvalgte de fire nævnte B&U organisationer et antal 'best practice' eksempler, som vi besøgte i efteråret 2016. Vi har været på besøg i storbyer, provinsbyer og på landet og har observeret/interviewet 78 ledere og 280 børn/unge i en række enkeltstående, unikke eksempler på 'best practice'. Derudover har vi været med til/fulgt landsmøder og landskurser og observeret værdi- og kristendomsdebatter og workshops. Disse eksempler fra det lokale og det landsdækkende arbejde har vi sammenholdt med organisationernes formelle og generelle intentioner og værdier. Vi har inddraget tidligere undersøgelser som baggrundsviden for at belyse fokusområderne. Det vil sige, at vi har forsøgt at sammenholde de overordnede værdibaserede formuleringer og officielle intentioner med de værdibaserede hverdagshandlinger.

Endeligt har notatet været brugt som **oplæg til samtale** med en tværorganisatorisk sparringsgruppe omkring 'Det med Gud – men hvordan'. Efterfølgende har repræsentanter fra de fire organisationer haft mulighed for at respondere og kommentere notatet inden denne endelige redigering.

Tak til ledere og børn, der har givet os et indblik i deres tanker og værdisæt og tak til sparringsgruppen for medtænkning, sparring og feedback.

Projektet 'Det med Gud – men hvordan?' udføres af Center for Ungdomsstudier (CUR), som er et studie- og videnscenter tilknyttet UC Diakonissen. Se mere på www.cur.nu.

Projektet støttes af Y's Men Region Danmark, se mere på www.ysmen.dk/det-stoetter-vi/det-med-gud-men-hvordan/.

*Ina Andreassen og Suzette Munksgaard,
CUR, februar 2017*

Best practice: en inspirerende mangfoldighed og nogle fælles udfordringer

I efterårets indsamling af 'best practice' eksempler på intentionel praksis, værdiformidling og hvordan 'det med Gud' formidles i de fire kirkelige børne- og ungdomsorganisationer, har vi oplevet, at værdier og kristendom formidles med stor mangfoldighed rundt omkring i landet. Denne inspirerende mangfoldighed er lærerig og spænder over en flerdimensionel tilgang til værdiformidling, så som:

- Narrativ tilgange (både den store og den lille fortælling, høre-sammenhæng)
- Erfaringsbaseret tilgang (aktivitet/gøre-sammenhænge)
- Relationelle tilgange (betydningsfulde voksne, rollemodeller)
- Dialogiske tilgange (samtale)
- Reflektorisk tilgang (eksistentiel og religiøs refleksion)
- Rituelle tilgange (hverdags- og højtidsritualer)

I analysen af denne mangfoldighed har vi opdaget en række fokuspunkter, som kan være af værdi for alle fire organisationers arbejde med værdi- og kristendomsformidling. På den ene side indeholder de hver et eksempel på et virkningsfyldt 'best practice' eksempel og på den anden side rejser de et fremadrettet fokuspunkt, som måske kan være brugbar i forhold til det videre arbejde med 'next practice'.

1. **En intentionel bevidsthed hos lederen har stor betydning for virkningseffekten af det frivillige børne- og ungdomsarbejde.** De ugentlige

møder og aktiviteter kvalificeres på en særlig måde, når man som leder er bevidst om, hvad man vil i mødet med børn og unge. Da bliver aktiviteten mere end bare at bage et snobrød eller tage et dolkemærke. Når spejderlederen sætter sig ved siden af ulveungen, der sidder og snitter med sin dolk, og forklarer at han skal være opmærksom på de andre ulveunger, og at han har et særligt ansvar med dolken i hånden, er det et konkret eksempel på, at værdiformidling bliver en integreret del af spejderfærdighederne. Værdierne sættes i spil på en naturlig og levende måde, når værdiformidling går hånd i hånd med aktiviteten. Dette rejser et væsentligt fokuspunkt: **Hvordan skabes bevidsthed omkring intentionen med børne-/ungdomsarbejdet, så aktiviteter bliver et udtryk for organisationens grundlæggende værdier?**

2. **Spejdermetoden 'learning by doing' har stor diakonal effekt,** når den bruges i forhold til kristendomsformidling. Når en gruppe pigespejdere tager initiativ til at lave affaldsindsamling i lokalområdet eller gå Lucia på plejehjemmet (og ikke kun for forældre), gør spejderne sig erfaring med at 'gøre' kristendom. Dette har selvfølgelig betydning for den, der hjælpes, glædes, støttes. **Men hvilken betydning får det for værdiformidlingen, når børn og unge inddrages aktivt i et diakonalt og samfundsmæssigt engagement?**
3. Selvom en **dialogisk tilgang til kristendomsformidling** for mange ledere opfattes som en svær udfordring, blev vi overrasket over, hvor enkelt og virkningsfyldt det er at **skabe rum for samtale MED børn** om liv og kristendom. Vi besøgte en FDF kreds, som slutter hvert møde med at samles i små grupper for at samtale om dagens ord og tema. Selv små tumlinge (7-8 år) har tanker og sprog for små og store livsspørgsmål. **Hvordan får ledere, der måske er hindret af en religiøs blufærdighed eller af kristendomsforskrækkelse, mod til at indgå i samtaler om eksistentielle og religiøse temaer?**

Foto: Jesper Nord

4. Det er overraskende, **hvor lidt der i ledergrupper tales og reflekteres om de grundlæggende værdier, og om hvordan disse formidles i det daglige, lokale arbejde.** Da en leder spørges til hvilke værdier, der er vigtige i børne- og ungdomsarbejdet, svares der fx: *"Men altså, det er jo ikke noget, jeg har tænkt over. Det var først efter, at vi havde besøg af Klaus, og så jeg hørte du skulle komme, så tænkte jeg: 'jamen, så er vi nødt til at have det (red: værdierne) sat ned på ord – sådan så det kan udtales, det vi arbejder med"*. Velvidende at frivillige ledere er fuldt optaget af presserende, praktiske gøremål, er der måske brug for at skabe et reflektorisk pauserum, hvor man som leder får mulighed for at sætte ord på det, man tror på og på værdien af det, man gør. **Hvordan skabes rum for refleksion og samtale om formidling af børne- og ungdomsarbejdets værdier og af kristendommens betydning i børn og unges liv?**

Disse fire fokuspunkter indeholder potentialer, som man måske kan lære af på tværs af organisationerne og som kan bruges som brugbare pejlemærker i forhold til, hvad man fremadrettet kan udvikle på i forhold til 'next practice'.

I det følgende præsenteres nogle af de mere konkrete eksempler på 'best practice' fra besøg i de fire organisationer, som ligger til grund for de ovenstående fokuspunkter. Efter en kort begrebsafklaring af projektets fokuspunkter, præsenteres modellen 'de tre værdirum', som forsøger at kortlægge, hvor og hvordan man kan observere og se værdiformidling. Denne model bruges efterfølgende i analysen af de enkelte organisationers 'best practice' eksempler.

Begrebsafklaring

I arbejdet med begreberne 'intentionel praksis', 'værdiformidling' og 'kristendomsformidling' har vi ikke lagt os fast på en fast definition af begreberne. I det følgende vil vi dog kort beskrive den måde, vi har brugt begreberne på, og hvordan vi ser begreberne blive brugt i de fire organisationer.

Intentionalitet

Med intentionalitet eller intentionel praksis forstår vi følgende:

- Reflekterende praktikere (ikke akademiseret, teoretisk tænkning – men en konkret bevidsthed om, hvad man vil i mødet med børn og unge og formålet med det, man gør).
- Hvad har vi gang i? What's our business and are we doing our business? (at se på praksis med et reflekterende syn).
- At vide hvad man vil, og hvorfor man gør det, hvilket får indflydelse på valg af aktiviteter, relationelle tilgange og metode.

I de fire organisationer ser vi tiltag, der arbejder med intentionalitet: Pigespejdernes 'sandwich'-model og KFUM-Spejdernes 'RAP-model' lægger op til en intentionel refleksion. FDF's lederværktøj 'Rundt om relationer' arbejder med intentionen og betydningen af relationer, og endeligt har KFUM og KFUK udgivet et videomateriale og online kursus 'Mellem linjerne', som understøtter en refleksion over intentionen med KFUM og KFUK bevægelsen.

Værdi- og kristendomsformidling

Med værdi- og kristendomsformidling forstår vi følgende aspekter, som vi har undersøgt nærmere:

- Hvordan ses værdi/kristendomsformidling? Med en flerdimensionel tilgang har vi set, lyttet, observeret, undersøgt og interviewet ledere om værdi/kristendomsformidling.
- Hvordan formidles værdier/kristendom? Vi har været åbne overfor en flerdimensionel formgivning af formidling (indirekte og direkte/implicit og eksplicit/i flere rum og former.)

- Der forefindes forskellige tolkninger af, hvad en værdi er i de forskellige børne- ungdomsorganisationer.
- Der forefindes forskellige 'forhold' til 'det med Gud'. Derfor har vi været lydhøre overfor, hvordan de interviewede ledere og børn har forstået og brugt begreberne, og hvad den enkelte leder definerer som 'det med Gud'.

Kært barn har mange navne

I mødet med ledere og børn har vi erfaret, at der bruges mange forskellige ord og betegnelser til at beskrive henholdsvis de værdier og den kristendom, som formidles:

- **Værdier:** spejderværdier, almen menneskelige værdier, respekt, ansvar, næstekærlighed, passe på naturen, ordentlighed, etik og moral, værdierne sidder i skjorten.
- **Kristendom:** forkyndelse, andagt, K'et (i KFUM-Spejder), det åndelige, kirke, det med Gud, det kristne, kristendom.

De mange forskellige navne og betegnelser er selvfølgelig præget af den tradition, man kommer af – både organisationsmæssigt, lokalt og personligt. Derudover har den enkelte leders værdimæssige ståsted også betydning for ordbrug og sprog omkring værdiformidlingen. Et fællestræk er dog, at der generelt ikke afsættes tid og rum til værdisamtalerne i det almindelige, frivillige lederarbejde og at der efterlyses anledninger og værktøjer hertil. Som en spejderleder sagde:

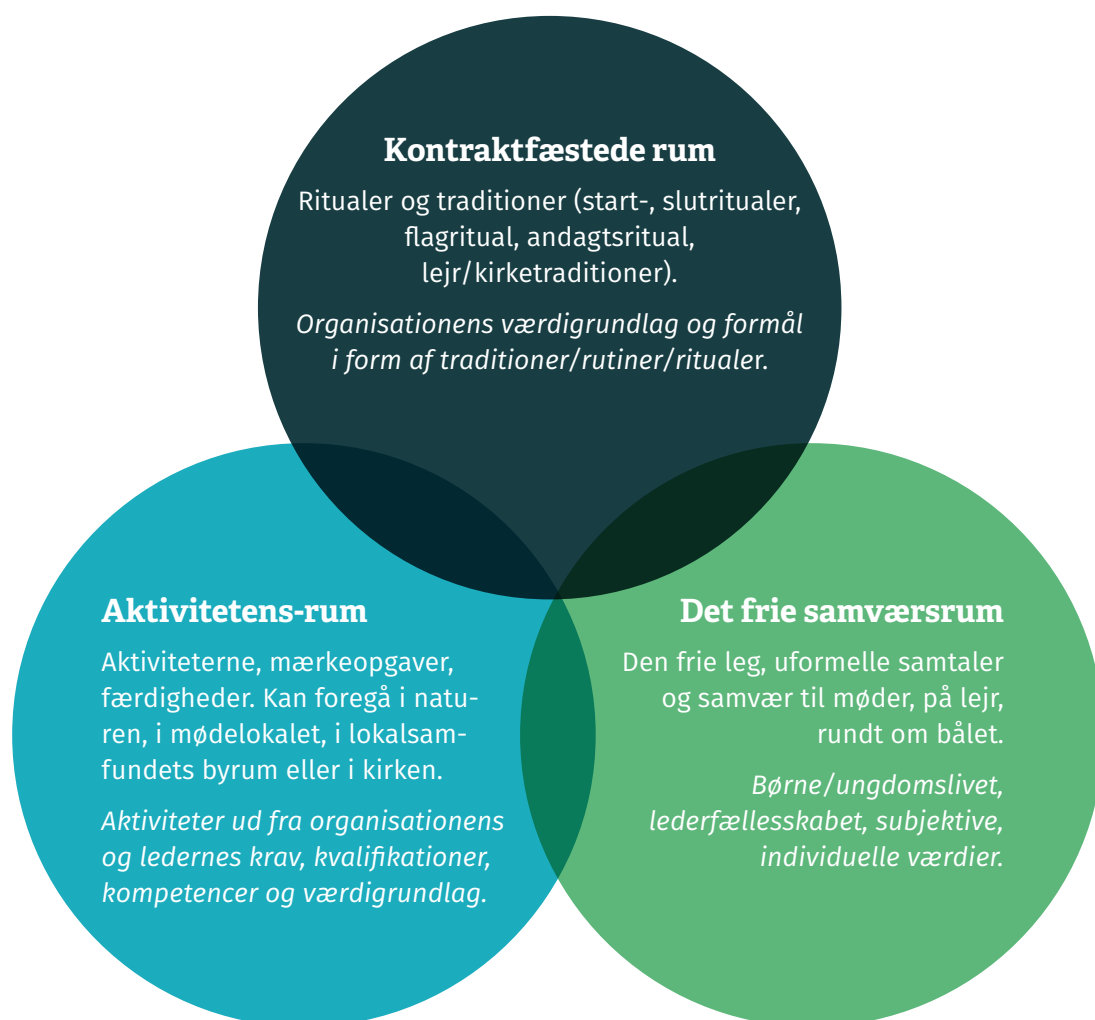
"På lederuddannelseskurserne snakker vi om K'et og hvad det betyder, men vi står tit og mangler ord og sprog – og hvordan vi skal tale om det med Gud – det har vi brug for hjælp til."

De tre værdirum

I forsøg på at kortlægge værdiformidlingens mangesidede udtryksformer benytter vi modellen 'de tre værdirum'.¹ De tre værdirum illustrerer, hvordan værdiformidling giver sig til udtryk i forskellige samværsituationer/rum og tydeliggør mulighederne for at skabe et indbyrdes samspil.

Det første rum, **det kontraktfæstede rum**, betegner de ritualer, traditioner og andre formgivne samværsformer, som understøtter organisationens formål og værdigrundlag. I dette rum møder man værdier og formål i form af faste start- og slutritu-

aler, flag og andagtsritualer, særlige rytmer, rutiner og højtidstraditioner (fx optog, gudstjenester). **Det kontraktfæstede rum** kan opstå både i mødelokalet, i naturen, i kirken eller på lejr. Når betegnelsen 'kontrakt' bruges, er det for at understrege, at der eksisterer en "kontrakt" (oftest stiltiende) mellem organisationen og ledere, børn og forældre om, at organisationens værdigrundlag respekteres. Der kræves ikke at børn, unge og forældre erklærer sig som aktive tilhængere af organisationens værdigrundlag, men der er indgået en "kontrakt" om, at man ikke aktivt modarbejder det. Der forventes på

¹ Modellen er inspireret af Ulla Ambrosius Madsen, som i sine pædagogiske antropologiske studier har brugt modellen til at kortlægge efterskolens dannelsesprojekt. Madsen, Ulla Ambrosius (2003) Efterskolens betydning – et studie af efterskolens dannelsesprojekt & tidens unge, Efterskoleforeningens forlag.

samme måde, at ledere er loyale overfor organisationens værdigrundlag og på forskellige måder er rollemodeller og formidlere af disse værdier.

Det andet rum, **aktivitetens rum**, er betegnelsen for de aktiviteter, børn og ledere mødes om og som kan være styret af de opgaver, færdigheder, kompetencer og mærker som både organisation og ledere arbejder for. Værdier kan formidles gennem aktiviteter og dermed være et udtryk for organisationens definerede dannelsesprojekt og værdigrundlag. De foregår i både mødelokale, naturen, på lejr, i lokalsamfundet.

Det tredje rum, **det frie samværsrum**, er der, hvor værdier udspiller sig blandt børn og ledere i den frie leg og i de uformelle samtaler og samvær omkring bålet, på vandreturen, i teltet m.m. Her er tale om

tider og steder både i og udenfor mødetidspunktet, hvor værdier formidles bevidst og ubevidst. Som et særligt samværsrum opleves lejrlivet, hvor man deler hverdagsliv, og hvor der forefindes en vekselvirkning mellem program og fritid. I dette rum afspejles de subjektive, individuelle værdier dannelsesprocesser i relationer, samtaler og fællesskab.

I den følgende beskrivelse af tiltag og tendenser i de fire kirkelige børne- ungdomsorganisationer vil vi henvise til disse rum i forsøg på at forstå, hvordan værdi- og kristendomsformidlingen giver sig til udtryk i det daglige B&U arbejde.

Værdi- og kristendomsformidling i de fire kirkelige børne- og ungdomsorganisationer

I oktober-december 2016 har vi besøgt i alt 14 forskellige grupper inden for de fire organisationer. Vi har søgt at få en demografisk spredning på vores besøg, samt at opleve forskellige aldersgrupper inden for hver organisation. Grupperne var udvalgt af organisationerne ud fra fokuspunkterne i projektets tematiske ramme. De fleste besøg er foregået på en almindelig mødeaften, hvor vi har været til stede under programmet og observeret, hvordan arbejdet og værdiformidlingen sker i praksis. Enkelte steder har vi været med på weekendtur eller heldagsmøde. Derudover har vi interviewet flere ledere og børn i hver gruppe. Interviewene med lederne har primært fokuseret på de personlige opfattelser af, hvornår og hvordan der sker en værdi- og kristendomsformidling i deres gruppe samt deres refleksioner over intentionen med at være leder netop her. Vi har hermed forsøgt at se på sammenhængen mellem, hvad man siger man gør, og hvad man gør i praksis.

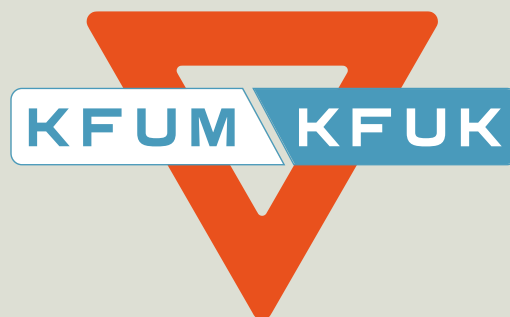
I det følgende vil vi beskrive nogle af de tiltag og tendenser, vi ser ud fra hver enkelt organisations arbejde med intentionelt lederskab samt værdi- og kristendomsformidling og ud fra nogle af de enkeltstående 'best practice' eksempler, vi har besøgt fra hver organisation. Det er vigtigt at sige, at disse eksempler ikke tegner et generelt billede af organisationen, men er unikke eksempler fra vores besøg – virkeligheden er altså mere nuanceret end det beskrevne.

Som afslutning har vi listet en række erfaringspunkter (Hvad kan vi lære af hinanden?), der med åbne spørgsmål lægger op til en videre refleksion. Disse erfaringspunkter er endvidere blevet brugt som retningsgivere for udviklingen af 'next practice' opgaverne.

Christian Bendixen / KFUM og KFUK i Danmark

KFUM og KFUK: Stærk andagts- tradition og betydningsfulde voksne

Hvordan arbejder KFUM og KFUK på landsplan med værdier, kristendomsformidling og intentionelt lederskab?

- KFUM og KFUK har i 2016 **ændret formål** og har i den forbindelse haft en større debat på efterårets landsmøde om, hvordan kristendommen skal være en del af KFUM og KFUK's arbejde: *"KFUM og KFUK's formål er at skabe aktiviteter og fællesskaber, hvor børn og unge møder den kristne tro og oplever dens relevans for deres liv"*. Med dette nye formål er der kommet et øget fokus på aktiviteterne, og at kristendommen hele tiden skal gøres relevant i forhold til et børne- og ungdomsliv.
- KFUM og KFUK arbejder frem mod 2025 med følgende **vision**: *"I 2025 vil KFUM og KFUK være en dynamisk og levende organisation, der når ud til flere og nye målgrupper. Vi tilbyder aktiviteter, der på et tydeligt kristent grundlag møder de behov, som børn og unge omkring os har, og styrker deres livsmod og handlemuligheder i forhold til både trosliv og samfundsliv."* Der lægges altså op til, at man med kristendom som udgangspunkt **engagerer sig i samfundet** og melder sig på banen som en civil aktør, der skal styrke børn og unges liv.
- Man har i mange år fastholdt traditionen med et **frivilligt kristendomsudvalg** og en ansat **kristendoms konsulent**, der arbejder med kristendom på tværs af organisationen. KFUM og KFUK har en repræsentant i det tværgående udvalg bag www.detmedGUD.dk.
- **Internationalt** deltager KFUM og KFUK i det økumeniske arbejde. I anledning af reformationsåret arrangeres fx en ungdomsstudietur til Wittenberg.
- I 2016 kom materialet **"Kristendom til tiden"**, plakaten **De tre rum** og onlinekurset **"Mellem linjerne"**, som lægger op til, at man lokalt bliver skarpere på at formulere, hvad KFUM og KFUK er, hvordan man møder nye målgrupper, og hvordan kristendom gøres aktuel i mødet med andre. Dvs. at der her arbejdes med en fokusering på intentionen med arbejdet i KFUM og KFUK.
- Online findes **andagter**, der er klar til brug i klubberne. Derudover kan man finde forskelligt inspirationsmateriale, som bl.a. lægger op til snakke og refleksioner i ledergruppen.
- Hvert andet år afholdes et stort **lederkursus** for interesserede frivillige, hvor man kan få inspiration til de forskellige aktiviteter, man står for i sin lokale klub. Der arbejdes netop nu også på udformning af et større kristendoms kursus.
- Værdi- og kristendomsformidlingen er også tydelig at se, når lokale foreninger tager på tur og når der arrangeres nationale **events, festivaler og lejre** for de forskellige aldersgrupper. På disse arrangementer gives der plads til både fællesskab, aktiviteter og forkyndelse.

Best Practice hos KFUM og KFUK

I det følgende vil vi liste de 'best practice' eksempler, vi har oplevet under vores besøg i efteråret 2016. Derefter følger et par korte historier, som uddyber nogle af eksemplerne. Eksemplerne skal ses som unikke tilfælde og ikke som en generel beskrivelse af, hvordan man arbejder med intentionalitet og formidling af værdier og kristendom i KFUM og KFUK.²

² Tensing arbejdets særlige tilgange har ikke været en del af best practice observationerne

Vi har mødt en **stærk tradition for at holde andagt** til stort set alle mødeaftener og en tradition for, at forskellige ledere skiftes til at stå for andagten. Dette betyder, at det i det kontraktfæstede rum er naturligt og legalt at snakke om det med Gud og holde andagt, og at de fleste ledere gør det med en naturlig frimodighed. Ydermere har vi oplevet andagten som en synliggørelse af kristendommen samt et udtryk for lederens hovedintention: at formidle kristendom.

- Vi har oplevet, at når den **personlige fortælling** inddrages i andagten, sætter lederen sin egen historie og personlige overvejelser omkring livet i spil. Dermed giver man som leder noget af sig selv, hvilket giver en autenticitet i oplevelsen med andagten. Samtidig er den personlige vinkel i andagten et konkret eksempel på lederen som en rollemodel, der tænker 'det med Gud' ind i sin egen hverdag.
- I flere foreninger har vi oplevet, at der er en **sammenhæng mellem aktivitet og andagt** – dvs. at andagten bliver en refleksion over det, man har lavet i løbet af aftenen, og hvordan dette kan kobles til 'det med Gud'. Når lederne er bevidste om denne sammenhæng, skabes en refleksion hos lederne allerede i planlægningsfasen, ift. hvad intentionen er med aktivitetsprogrammet og klubben i det hele taget. Samtidig betyder det, at både aktivitetens rum og det kontraktfæstede rum sættes i spil i værdiformidlingen.

- Lederne har en **tydelig intention** med deres engagement: de ønsker en god relation til børnene og at være **betydningsfulde, sekundære voksne**. Der arbejdes bevidst på den gode relation, hvor man forsøger at være nærværende voksne og rollemodeller for børnene – både under aktiviteterne og i det frie samværs rum. Som en leder og et barn sagde:
 - *Forbilledet lægger jeg rigtig meget vægt på. Men også at være en lyttende person de kan komme til, hvis der er noget (mand, leder).*
 - *"Det bedste er samværet. At man er sammen med de andre – både børn og voksne"* (dreng, 5.klasse).
- En anden intention blandt lederne er, at de vil indbyde til et godt fællesskab – et sjovt og forpligtende frirum. På forskellig vis lægges der vægt på respekt og ordentlighed og en god omgangstone. At tilbyde et trygt og værdibåret fællesskab er et eksempel på, hvordan en **bevidsthed om intentionen med at være leder**, munder ud i gode rammer for børnene – både under aktiviteterne og i det frie samværs rum.
- I det kontraktfæstede rum er der plads til en åben snak om både tvivl og tro blandt ledere og børn. Tvivl tages seriøst og er ikke en hæmsko for at deltage.

Med et par konkrete historier fra KFUM og KFUK virkeligheden vil vi herunder eksemplificere disse 'best practice' punkter.

Aktiviteten understreger værdiformidlingen

En KFUM og KFUK gruppe er med til at arrangere konfirmandweekender to gange om året i samarbejde med den lokale præst. I programmet er det tydeligt, at de udvalgte aktiviteter ikke bare er med for aktivitetens skyld, men fordi aktiviteterne understreger weekendens værdi- og kristendomsformidling. F.eks. skulle konfirmanderne lave forskellige aktiviteter, der omhandlede solsystemet og emner fra fysikkens verden. Efterfølgende samlede præsten op på disse aktiviteter med en bibelhistorie og en refleksion over de mange tanker fra både kristendommen og i fysikkens univers – som er umuligt at forstå og forklare. Et andet eksempel er, at konfirmanderne skulle lege "varulv". Her var de unge medhjælpere på weekenden bevidste om, at denne leg var en eksemplificering på det at vælge mellem det gode og det onde. Særligt eksemplet med Varulv viser, hvordan selv de unge medhjælpere kendte til intentionen med aktiviteterne, og hvordan aktivitetens rum her er en vigtig del af værdi- og kristendomsformidlingen.

Betydningsfulde voksne

Lederne i en teen klub ønsker at være betydningsfulde voksne. De fortæller, at en af lederne ringes op en sen aften af kæresten til et tidligere medlem af klubben. Det tidligere medlem overvejer at tage sit eget liv, og den eneste han havde lyst til at snakke med, var denne ene leder fra teen klubben. Denne leder havde formålet at skabe fortrolige relationer i klubben og blev dermed en betydningsfuld voksen i den pågældende unges liv. Det gjorde indtryk på lederen, at han også fik betydning senere, da den unge havde ondt i livet.

Andagtsrum

"Når vi kommer ind i det her rum, skal vi lige falde lidt til ro og være stille". Sådan lyder det fra den ene leder, da de 20 teenagere i teen klubben slænger sig i puderne og sofaerne i andagtsrummet til sidst på deres ugentlige klubaften. Andagtsrummet er et rum, der kun bliver brugt, når der holdes andagt. Og selvom aftenen har haft et højt energi- og støjniveau under diverse lege – ja, så sker der faktisk en ændring, da de træder ind i andagtsrummet. Roen sænker sig, og den stemning der skabes, sætter en god ramme for andagtsritualet. At træde helt fysisk ind i et andet rum spiller en rolle for samværsformen, og rummet i sig selv legitimerer ritualen og den kristendomsformidling, der ligger i ritualen. I dette tilfælde er andagtsrummet med til at understrege værdiformidlingen i det kontraktfæstede rum.

Udfordringer

- Vi har oplevet, at der flere steder er fokus på at skabe sjove aktiviteter for de børn, der kommer i klubben. Derimod har vi ikke set, at ledere og børn sammen "gør" kristendom med et samfundsorienteret engagement, dvs. at kristendomsformidling/forkyndelse fortrinsvist foregår i det kontraktfæstede rum. Dette giver sig til udtryk, når en leder udtaler: "Det med Gud her i klubben, det er egentlig kun placeret i vores andagt". Hvordan kan KFUM og KFUK's **meningsfællesskab også blive til et handlingsfællesskab**, der rækker ud over den enkelte klub?
- Vi har oplevet, hvordan ugentlige klubmøder nogle steder er et aktivitetsfællesskab for børnene, hvor lederen optræder som 'game-master' og i færre tilfælde leger med på lige fod med deltagerne – at lederne laver aktiviteter for deltagerne fremfor med dem. I praksis kan der opstå en distance mellem leder og barn. Samme tilgang ses også i andagten, hvor vi som oftest har set, at der laves andagt for deltagerne fremfor med dem, og at der optræder mere monolog end dialog. Hvad vil der ske med **relationen og kristendomsformidlingen, hvis lederne på de ugentlige møder i højere grad gør noget med børnene?**
- Selvom vi nogle steder har set gode eksempler på, at tematikken i aktivitet og andagt er koblet sammen, bliver andagten i andre tilfælde et frakoblet element. Hvordan kan ledere udfordres til i højere grad **at tænke andagt og aktivitet sammen?**
- Mange ledere nævner samtalefællesskabet med børnene – altså at lederen er tilgængelig i forhold til de gode samtaler. I praksis tyder det dog på, at disse samtaler kun opstår i det frie samværs rum, hvis **lederen er proaktiv og bevidst om at tage initiativ til den gode samtale**. Selvom børnene siger, at de føler sig trygge ved lederne, og rummet for samtale på mange måder er til stede, opsøger børnene ikke lederne med spørgsmål eller andet initiativ til samtale. Hvordan skabes en bevidsthed om, at lederen skal være proaktiv for at samtalen opstår? Og kan andagtsrummet danne ramme omkring nogle af disse samtaler?

FDF: Dialogisk inddragelse og relationer

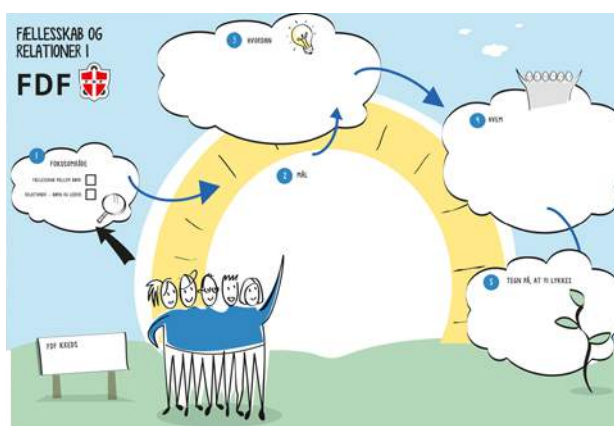

Hvordan arbejder FDF på landsplan med værdier, kristendomsformidling og intentionelt lederskab?

- "FDF giver børn og unge et ståsted baseret **på relationer, tro, leg og samfundsengagement**". Disse fire elementer er grundstammen i FDF's arbejde, og aktiviteter i de lokale kredse lægger op til at styrke disse fokuspunkter. Som metode er **legen** et vigtigt redskab, der bruges både på forbundsniveau og lokalt. Leg var bl.a. tema for FDF's landslejr i 2016.
- **Tro** er formuleret som en af FDF's grundværdier: "FDF skaber plads til tro og samtale om de store spørgsmål i livet, på et folkekirkeligt grundlag".
- På FDF's landslejr i 2016 blev der arbejdet med en **inddragende og dialogisk form for forkyndelse**, hvor den enkelte leder i langt højere grad end tidligere blev involveret i lejrens forkyndelse bl.a. ved at være en del af samtalegrupper. I efteråret forsøgte man at videreføre den dialogiske tilgang til den almindelige forkyndelse i kredsarbejdet, dog uden stor effekt.
- FDF har de seneste år haft særligt fokus på **fællesskab og relationer** – at det gode FDF arbejde

beror på gode relationer både børnene imellem, lederne imellem og imellem barn og leder. I forbindelse med dette er spillet "Rundt om relationer" udviklet i 2016 til bl.a. at starte **samtaler om intentionalitet** og betydningen af relationer i kredsen, f.eks. ift. hvilke relationer man vil have fokus på i den kommende sæson.

- Forbundet har i 2013 udgivet bogen "God ledelse i kredsen", der **lægger op til refleksion over værdierne og formålet i FDF**. Bogen leder bl.a. hen til, at man som leder spørger sig selv: "Hvad er FDF?", og "Hvorfor gør vi, som vi gør?".
- På FDF's landsmøde i efteråret 2016 havde hovedbestyrelsen fået til opgave at komme med et forslag om et nyt værdigrundlag, der skal skabe sammenhæng mellem FDF's formål, ambition og værdier. En af de mest markante diskussioner på Landsmødet resulterede i at ordlyden i et af forslagene blev ændret fra "kristendommen er det bedste udgangspunkt" til "Kristendommen er vores udgangspunkt og sætter os i sammenhæng med andre mennesker". Med denne ændring gav landsmødet udtryk for et fælles værdimæssigt ståsted.
- Man har tidligere haft et landsdækkende kristendomsudvalg, som nu er afløst af et **trosudvalg** fra efteråret 2016, der bl.a. skal være med til at understøtte forkyndelsen i kredsene, bidrage til lederuddannelse og skabe en bedre relation til Folkekirken. Derudover har FDF en repræsentant i det tværgående udvalg bag www.detmedGUD.dk.
- FDF har tidligere udgivet **forkyndelsesmaterialer** bl.a. andagter til sommerlejre, men dette har ligget stille de sidste par år. Trosudvalget har genoptaget dette arbejde og er igang med initiativer, der skal afklare, hvad der fremadrettet er brug for.

- Værdi- og kristendomsformidlingen er tydeligst at se, når lokale kredse tager på tur, deltager i nationale **events, festivaler og lejre** for de forskellige aldersgrupper. Ved disse arrangementer gives der plads til både fællesskab, aktiviteter og forkyndelse.
 - I forhold til den generelle værdiformidling har vi set, hvordan både **legen og ritualer i aktiviteterne** kan være med til at sætte en ramme for værdiformidlingen. Her er det i høj grad aktivitetens rum, der sættes i spil i værdiformidlingen.
 - At holde FDF møde i **kirken kan være med til at legitimere, at der formidles kristendom**. "Når man er i en kirke, er det også fint at have lidt med kirke at gøre" (tumling, pige). Kirken er i dette tilfælde ikke et problem for rummeligheden og er med til at synliggøre det kontraktfæstede rum.
 - Gennem spillet "Rundt om relationer" arbejdes der bevidst med relationer, hvilket vi oplevede førte til en **refleksion om intentionen med børne-/ungdomsarbejdet**. Intentionen sættes altså i spil, og dermed er spillet med til at skabe bevidsthed omkring værdiformidlingen.
- Med et par konkrete historier fra FDF virkeligheden vil vi nedenfor eksemplificere disse 'best practice' punkter.

Best Practice eksempler hos FDF

I det følgende vil vi liste de best practice eksempler, vi oplevede under vores besøg i efteråret 2016. Derefter følger et par korte historier, som uddyber nogle af eksemplerne. Eksemplerne skal ses som unikke tilfælde og ikke som en generel beskrivelse af, hvordan man arbejder med intentionalitet og formidling af værdier og kristendom i FDF.

- Vi har set eksempler på, at **alder ikke er en hindring for en dialogisk tilgang til 'det med Gud'**. Selv de mindste børn inddrages aktivt og reflekterende i andagten og samtalen omkring 'det med Gud'.

Rundt om relationerne sætter intentionen i spil

Med spillet 'Rundt om relationer' skal lederne gennem forskellige øvelser snakke sig frem til, hvad de den kommende tid skal have fokus på i deres FDF arbejde. Udover det eksplicitte valg om det er relationerne mellem leder og barn eller relationerne børnene imellem, der skal arbejdes med, har vi oplevet, hvordan spillet også på et mere generelt plan får lederne til at reflektere: Hvorfor er det her, jeg bruger min frivillige tid? Hvad vil jeg med mit frivillige engagement? Hvad vil jeg gerne give videre til børnene? Hvordan sikrer vi, at det ikke kun er de mest ressourcekrævende børn, der får opmærksomhed?

Vi har også set, hvordan spillet har ført til en intentionel bevidsthed hos lederne i forhold til intentionen med det enkelte møde, sæsonen og den overordnede intention med at være FDF'er. Dette kommer til udtryk i planlægningen af programmet, i og med at der sikres en rød tråd og progression i forløbene. Den reflekterende tilgang ses altså også i ledelsesstilen, og intentionen kommer tydeligt til udtryk i aktiviteterne, hvorved værdiformidlingen i aktivitetens rum potentielt styrkes. Det har været inspirerende at se, hvordan et enkelt spil med enkle øvelser satte så store og vigtige refleksioner i gang i ledergruppen.

Inddragelse af børn og ledere i andagten og om 'det med Gud'

Hos en storby FDF kreds afsluttes hver gang i små samtalegrupper med en snak om 'dagens ord' – en idé, der er direkte udsprunget af Landslejrens forkyndelsesmateriale og tankestarterne. I en anden kreds har man en inddragende tilgang i andagten, når man bruger en 'bedeterning'. Alle sidder i en rundkreds, og når man får terningen i hånden, skal man sige tak for noget. De lykkes i høj grad med denne meget enkle, inddragende tilgang til kristendomsformidlingen i det kontraktfæstede rum selv med de mindste FDF'ere. Med samtalegrupper og takkerunder er det ikke kun alle børn men også alle ledere, der aktivt inddrages i kristendomsformidlingen på hvert møde. Man kan se denne metode som en slags opdragelse i den dialogiske, reflekterende tilgang – både af børn og voksne.

Udfordringer

- Vi har set gode eksempler på, hvordan **børn inddrages i samtaler og refleksioner** omkring 'det med Gud'. Hvordan kan kristendommens fortællinger og betydningsunivers ikke kun være med til at skabe inspiration til samtalen – men også skabe identifikation i forhold til de emner og livsforhold, som børn og unge udfordres af i dag?
 - Det tyder på, at **ritualet kan være med til at sætte en tydelig ramme omkring værdiformidling**. Det kunne være interessant at se, hvad en øget bevidsthed omkring brugen af ritualer i FDF's kontraktfæstede rum. f.eks. start og afslutningsritualer, ville gøre for værdi- og kristendomsformidlingen.
- Der arbejdes målrettet med relationer ift. intentionen med kredsarbejdet. Kunne man forestille sig, at dette fokus på relationer også i højere grad kunne indeholde en refleksion over **relationers betydning for værdiformidlingen** på tværs af de tre rum?
 - I FDF er der et stort fokus på at skabe gode aktiviteter for børn i FDF-kredsen. Dog har vi ikke oplevet, at aktiviteterne rækker uden for kreds-huset. Hvad vil der ske med værdiformidlingen, hvis valget af aktiviteter i højere grad tog **udgangspunkt i et samfundengagement** eller i det at gøre noget for andre?

De grønne pigespejdere: At 'gøre' kristendom og gå i seje kvinders fodspor

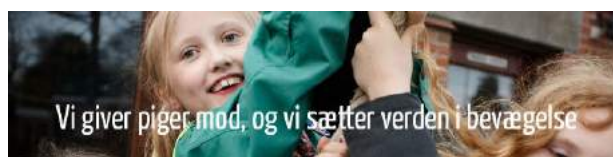
Hvordan arbejder De grønne pigespejdere på landsplan med værdier, kristendomsformidling og intentionelt lederskab?

- De grønne pigespejdere **kaldes sig selv** for en ambitiøs og moderne spejderorganisation, der arbejder ud fra en mission og en vision om at skabe livsduelige piger og kvinder. Dette er baggrunden for deres nuværende kampagne: Vi giver piger mod og vi sætter verden i bevægelse³.
- Spejderarbejdet bygger på **det pædagogiske princip** 'learning by doing', som er forankret i den internationale spejderbevægelse. Denne erfaringspædagogiske tilgang ligger til grund for både aktiviteter, samvær, spejderarbejdet og værdiformidling.
- Korpset har lavet **to nyere undersøgelser**⁴, med fokus på lederrollen og de udfordringer lederne står med i forsøg på at skærpe fokus på, hvad intentionen er med pigespejderarbejdet. Disse undersøgelser har dannet baggrund for en del af det overordnede aktivitetsmateriale, kampagner og arbejdet med den enkelte leders selvforståelse og intentionelle tilgang. Derudover har pigespejderne været med i to fælleskorpelige undersøgelser dels om frafald blandt spejdere og dels en målgruppeanalyse.⁵
- Med udgangspunkt i **spejderløftets ord**: 'Som spejder lover jeg at gøre mit bedste for at ære

3 http://pigespejder.dk/fileadmin/user_upload/Om_os/strategi/Strategioversigt.pdf

4 Lederundersøgelse i De grønne pigespejdere, 2014 og På vej mod nye lederroller – den lille sorte, 2013

5 Undersøgelse om årsager til frafald i spejderbevægelsen, 2010 og Målgruppeanalyse, 2016

Gud ved at leve efter Hans vilje', skriver De grønne pigespejdere, at 'de også bygger på et kristent grundlag. Man kommer som grøn pigespejder til at stifte bekendtskab med kristendom og værdier som tro, etik, ærlighed, tolerance, tilgivelse, omsorg og kærlighed.' Kristendom og det religiøse ligger derfor som en grundidé hos pigespejderne og er fra korpsets side defineret som en tilknytning til Den danske folkekirke.

- Overordnet har pigespejderne hovedsagligt **fokus på 'projekt menneske'** (livsduelige piger og kvinder) og at opfordre til et samfunds- og globalt engagement. Hovedparten af aktivitetsmateriale understøtter dette, og kun et enkelt engagementsmærke om ærlighed inddrager direkte kristendom ved at opfordre til at tage kontakt til den lokale præst og kirke omkring dette emne. Der findes ikke et særligt udvalg i korpset, som arbejder med at skabe fokus eller materialer omkring det med Gud. Korpset har en repræsentant i det tværkorpelige udvalg omkring hjemmesiden www.detmedGud.dk.
- På **pigespejdernes årlige Nyborg Strand Kursus** (nov. 2016) var der bl.a. fokus på 'mod til at forandre verden og tro og livets betydning for børn, unge og voksne i dag'. Programmet indeholdt bl.a. en formiddagsandagt med en inviteret præst og 5 forskellige 1½ times moduler om tro, forholdet til 'det med Gud', den evangelisk lutherske forkyndelse og betydningen af pigespejdernes værdigrundlag. Dette fokus var et bevidst ønske fra hovedbestyrelsen og uddannelsesudvalget.

Best Practice eksempler hos De grønne pigespejdere

I det følgende vil vi opsummere indholdet af det 'best practice', vi har oplevet under vores besøg i efteråret 2016. Derefter følger et par korte eksempel-historier, som uddyber nogle af punkterne. Eksemplerne skal ses som unikke tilfælde og ikke som en generel beskrivelse af, hvordan man arbejder med intentionalitet og formidling af værdier og kristendom hos De grønne pigespejdere.

- Vi oplevede, at der arbejdes med en **tydelig sammenhæng mellem de tre værdiformidlende rum** (kontraktfæstede, aktivitets og det frie samvær), som afspejler både spejderværdier og kristendoms værdier.
- Aktiviteterne **understøtter De grønne pigespejderen dannelsesmål**: 'Piger skal turde mere'/'at give piger mod og sætte verden i bevægelse'. Grundet en bevidst intentionalitet oplevede vi en gruppe, hvor arbejdet med et af korpsets engagements mærker 'at gå i seje kvinders fodspor' yderligere blev tilpasset pigernes erfarings- og forståelsesverden. Dette er et eksempel på, hvordan der opstår en sammenhæng mellem det kontraktfæstede rum og aktivitetens rum.
- Der arbejdes med **en flerdimensionel tilgang** til værdiformidling af såvel spejderværdier som kristendoms værdier. Båret af en spejdartilgang med udgangspunkt i 'learning by doing' lægges der vægt på en erfaringsbaseret tilgang, suppleret med rituelle tilgange, en narrativ tilgang og en relationel tilgang. Hermed følger, at der arbejdes både med direkte og indirekte værdiformidling. Som en leder udtaler: "Det kan godt være, vi ikke har så meget direkte kristendom og forkyndelse, men jeg synes alligevel, vi gør så meget andet". Dvs. at der arbejdes med værdiformidling i flere rum.
- Med udgangspunkt i både spejderværdien "duty to others" og kristendommens diakonale tilgang **inddrages pigerne i at gøre noget for andre** og engagere sig samfundsmæssigt i lokalområdet. Fx vælges der bevidst at gå Lucia – ikke for for-

ældre men for ældre på det lokale plejehjem. At inddrage pigerne i samfundsendagerende aktiviteter ses i sammenhæng med et kristent værdigrundlag. "Og så er der vel nogle ting i forhold til de kristne værdier med næstekærlighed og sådan noget, som også betyder noget ... – man har ikke nok i sig selv, man gør noget for andre. Og sådan en spejderting 'duty to others' hænger meget tæt sammen med en kristen grundholdning". Denne pigespejderleder fortæller, hvordan der skabes en sammenhæng mellem det kontraktfæstede- og aktivitetens rum.

- Med **udgangspunkt i pigernes virkelighed** arbejdes der med pigetematikker og det gode pigefællesskab. En bevidst intention med at samle pigerne på tværs af alder og grupper er med til at skabe et pigefællesskab med fokus på respekt og accept. Her opstår en synergi mellem aktivitetens- og det frie rum.
- Vi oplevede flere eksempler på et **fast afslutningsritual** i det kontraktfæstede rum med bl.a. sang, Arnold-historie, mødeknapper, faneindrulning og spejdernes aftenbøn, hvilket gav en andægtig opsamling på aftenens aktiviteter. I disse tilfælde giver traditionen med en andagtsafslutning en naturlig anledning og en frihed til bare at gøre det. Afslutningsritualet bruges også som en måde at samle op på aftenens aktiviteter og indtryk (understøtter "sandwich-modellen").
- At mødes i kirkens lokaler/i kirkekrypten er med til at **legitimere kristendomsformidlingen** og gøre 'det med Gud' til en naturlig del af det at være spejder. Kirkens signalværdi sætter en tydelig ramme om de kristne grundværdier i spejderarbejdet, så både forældre og børn forventer, at de vil møde 'det med Gud'. Kirken bliver på den måde en understregning af det kontraktfæstede rum.

Med et par konkrete historier fra De grønne pigespejderen virkelighed vil vi eksemplificere disse 'best practice' punkter. Disse eksempler viser, hvordan værdiformidlingen i høj grad sker gennem aktiviteter, og hvordan De Grønne pigespejderen fokus på 'piger der tør' og 'duty to others' kommer til udtryk som en del af spejderaktiviteterne.

I seje kvinders fodspor

De grønne pigespejders slogan er *piger skal turde mere*, og en aften skal pigerne udfordres til at 'gå i seje kvinders fodspor' og 'gå Lucia'. På en måde hænger disse to aktiviteter flot sammen, for 'seje kvinders fodspor' er et spejdermærke, hvor pigerne skal lære om 'seje kvinder', der har gjort en forskel. Og det at 'gå Lucia' er reelt at gå i fodsporene på den hellige Lucia, der trodsede både magthavers og sin families magt i det 4. århundrede og insisterede på at gå med brød og mad til forfulgte kristne, der gemte sig i katakomberne i Syracuse på Sicilien. Lucia er et eksempel på en sej kvinde, der gjorde en forskel ved at sprede lys i mørket, og denne aften skal spejderpigerne øve sig i netop dette.

Det er en fast tradition for denne pigespejdergruppe at gå Lucia – ikke for forældre – men for de ældre på det lokale plejehjem, og lederne holder fast i denne tradition, fordi de kender til værdien og intentionen med denne tradition. Som tropsførereren siger: *"I luciaoptoget handler det om at glæde andre – at gøre noget godt for andre. Vi havde nogle år, hvor vi ikke gik Lucia, fordi det plejehjem, vi plejede at gå på, blev nedlagt. Og vi blev lynhurtigt enige om, at det var et kæmpe tab ikke at gøre det. For det kan godt være, at halvdelen af pigerne synes, at det er det mærkeligste i deres liv at se på gamle damer, der sidder og savler, men det giver en eller anden værdi at sige: Jamen, vi gør det her, fordi andre bliver sindssygt glade for det! Så det prøver vi at lære pigerne".*

En af de faste aktiviteter og traditioner i en gruppe bliver en påmindelse og et udtryk for pigespejdernes værdigrundlag og værdislogan. Ved at inddrage og engagere pigerne i traditionen og aktiviteten med en intentionel bevidsthed om værdien af aktiviteten, formår de også at række ud med en diakonal og samfundsenngagerende tilgang.

Pigematikker og samfundsenngagement

Det særlige pigefællesskab hos De grønne pigespejdere har potentialer i forhold til, at pigerne tør mere, når de er sammen i et pigefællesskab. Men pigefællesskabet har også en bagside med pigefnidder, sladder og grimt sprog. Lederne i en pigespejdergruppe satte derfor fokus på det gode pigefællesskab og arbejdede i efteråret med sammenhold og fællesskab, hvilket gav en forbedret stemning og omgangstone. I det videre arbejde i foråret ønsker lederne at sætte fokus på, at spejderarbejdet også indebærer at gøre noget for andre. Derfor tog en leder initiativ til at starte et samfundsorienteret projekt med de piger, der har lyst. Projektet skal række ud over de ugentlige mødeaftener og bæres af de initiativer, som pigerne har foreslået: fx synge for de gamle på plejehjemmet, dele tæpper ud til hjemløse, hjælpe hos dyrenes beskyttelse, invitere børn fra udsatte familier til at komme og lege. Idéerne var mange, og det bliver spændende at se, hvad et udadvendt samfundsenngagement kan føre til.

Udfordringer

- Det er ikke alle ledere, der synes, at de selv har sprog for deres værdiformidling eller kristendomsformidling. Dermed ikke sagt at man ikke formidler værdier, det er bare ikke sprogliggjort. Er der brug for inspirationsoplæg eller en ekstern facilitator, som kan skabe rum for refleksion og samtale herom og være med til at sætte ord på, hvad man tror på?
- Der opleves et ureflekteret traditionstab af kristendommens hverdagsritualer og den eksplicite formidling af det med Gud. Hvordan kan der

skabes rum for refleksion og samtale om betydningen af det med Gud i en nutidig pigespejder kontekst?

- **Korset i pigespejdernes logo** bruges som bindeled mellem De grønne – og pigespejder. Spørgsmålet er, hvad kristendom kan binde sammen i dag for 'grønne' piger og kvinder?

De grønne pigespejdere

KFUM- Spejderne: Fantasiramme, ritualer og kompetencer

Hvordan arbejder KFUM-Spejderne på landsplan med værdier, kristendomsformidling og intentionelt lederskab?

- KFUM-Spejderne definerer sig ud fra spejderbevægelsens formål: at bidrage til børn og unges udvikling både fysisk, socialt, åndeligt, intellektuelt og følelsesmæssigt. Med et helhedsorienteret menneskesyn og et samfundsmæssigt og globalt perspektiv arbejder de under sloganet: **Sammen rykker vi verden – med vilje.**

- Spejderarbejdet er forankret i den internationale spejderbevægelse, som bygger på **det pædagogiske princip 'learning by doing'**. Denne erfaringspædagogiske tilgang ligger til grund for både aktiviteter, samvær, spejderarbejdet og værdiformidling.
- I KFUM-Spejdernes aktivitetsmateriale Paletten er der fokus på, at spejderbevægelsens formål og spejdermetode skal hænge sammen med ak-

tiviteten. Ved at bruge RAP-modellen (Renewed Approach to Programme) **udfordres der til at arbejde intentionelt** med spejderarbejdet.⁶

- Korpset har været med i **to nyere tværkorpelige undersøgelser**, som haft fokus dels på frafald blandt spejdere og dels en målgruppeanalyse i forhold til spejderarbejdets udviklingspotentialer.⁷ Disse undersøgelser har bl.a. dannet baggrund for KFUM-Spejdernes arbejdsprogram Paletten og færdighedsmærkerne, hvis omdrejningspunkt er udvikling af kompetencer.
- Med udgangspunkt i spejderlovens ord: 'Jeg lover at gøre mit bedste for at lytte til Guds ord, holde spejderloven og hver dag gøre noget for at glæde andre' definerer KFUM-Spejderne sig som **et folkekirkeligt arbejde**, hvis formål er 'at lade børn og unge møde det kristne evangelium'. Samtidig pointeres det, at det i praksis foregår på mange måder, at det er vigtigt, at det foregår i dialog med spejderne og at der er plads til alle former for tro og tvivl. Der kræves altså ikke, at man som spejder skal være medlem af Folkekirken, til gengæld er det en nedskreven forventning at alle frivillige ledere hos KFUM-Spejderne skal være medlem af Folkekirken eller et andet kristent trossamfund, for at man som leder kan 'på en levende måde formidle kristne værdier'.
- I forhold til **'det med Gud'** skriver KFUM-Spejderne selv, at det er noget, 'vi arbejder med, fordi spejderbevægelsen tror på, at mennesket har en åndelig dimension, som er lige så vigtig at udvikle som for eksempel den fysiske'. I 2011 udarbejdede Martin Holt Jensen en undersøgelse af forkyndelsen og det åndelige udviklingsområde,

6 Læs mere om RAP-modellen her: http://www.scout.org/sites/default/files/library_files/RAP_Toolbox_EN.pdf

7 Undersøgelse om årsager til frafald i spejderbevægelsen, CEFU, 2010 og Målgruppeanalyse, Wilke, 2016

hvori han giver en status på forkyndelsen hos KFUM-Spejderne⁸. Derudover har KFUM-Spejderne i samarbejde med Grøn Kirke lavet aktivitetsmateriale Miljøskaber med fokus på kristendom og miljø i forsøg på at motivere til medansvar for de klima- og miljøudfordringer, verden står overfor.

- **På landsmødet** i maj 2016 var der fokus på "K'et" i KFUM-Spejderne, hvor næsten alle landsmødedeltagere skulle forholde sig til K'ets betydning for det daglige spejderarbejde. Efterfølgende har korpset nedsat en K-patrulje, som arbejder med kristendomsformidlingen. KFUM-Spejderne har desuden en repræsentant i den tværkorpelige arbejdsgruppe om hjemmesiden www.detmed-Gud.dk.
- **Overordnet har KFUM-Spejderne** fokus på kompetenceudvikling hos den enkelte spejder (både barn og leder) med udgangspunkt i Palettens aktivitetsmateriale. Materialet lægger vægt på værdier som demokrati, ligeværdighed, samarbejde, selvstændighed og medansvar, hvilket ligger på linje med kristendommens værdier. Aktiviteterne er mangfoldige og er ikke nødvendigvis præget af religiøst indhold. Det åndelige fungerer som en ledetråd i bevægelsens værdigrundlag og i nogle af de samfundsorienterede initiativer som KFUM-Spejderne deltager i såsom Spejdernes Folkekøkken, Spejderhjælpen og partnerskab med Les Scout Tunisien.

Best Practice hos KFUM-Spejderne

I det følgende vil vi opsummere indholdet af det 'best practice', vi har oplevet under vores besøg i efteråret 2016. Derefter følger et par korte eksempel-historier, som uddyber nogle af punkterne. Eksemplerne skal ses som **unikke tilfælde** og ikke som en generel beskrivelse af, hvordan man arbejder med intentionelitet og formidling af værdier og kristendom hos KFUM-Spejderne.

- Der arbejdes ud fra spejdermærker med **aktiviteter, som udvikler værdibårne kompetencer** i forhold til spejderværdier, til medmennesket, natur og skaberværk. Fx er dolke-mærket med til at udvikle ansvar og opmærksomhed overfor andre, samtidig med at man lærer at bruge kniven som redskab. Dvs. at der arbejdes intentionelt med værdier i aktivitetsrummet.
- Der arbejdes med en **bevidst flerdimensionel tilgang til værdiformidling** af såvel spejder-

værdier som kristendoms værdier. Båret af en spejdertilgang med udgangspunkt i "learning by doing" lægges der vægt på en erfaringsbaseret tilgang suppleret med rituelle tilgange, en narrativ tilgang og en relationel tilgang. Hermed følger, at der arbejdes både eksplicit og implicit med værdiformidling (se fx de to nedenstående eksempler hvor man kan se disse elementer i spil). En leder forklarer det på denne måde: *"Vi giver det videre til børnene på alle mulige måder – gennem aktiviteter, når man går en tur – hvem kan finde mest skrald – eller lave en leg om fx samarbejde – hvordan går det hvis I ikke må tale sammen. Altså vi prøver at gøre alting så sjovt som muligt, så er der også nogle ting, hvor man skal tage det alvorligt – vi er jo ikke en skole, så det skal også være sjovt. Vi har jo sådan en sætning om, at vi rykker verden med vilje".*

- **Fantasirammer** bruges til at rammesætte værdiformidlingen og til at udvikle potentialet hos det enkelte barn (selvværd, ansvar) og i flokken (sammenhold, respekt og anerkendelse). Gode fantasirammer formår både at sætte fantasien, fortællinger og ritualer i spil. (Se fuldmåne eksempel)
- **Ritualer og ritualiserede** start- og slutsamlinger med fx klarmeldinger, spejderbønnen, andagt og sange skaber ramme om det værdi- og meningsrum, der trædes ind i. Ritualerne skaber en sikkerhed og giver alle en plads, samtidig med at de store ord sættes i spil. Ritualer er med til at sætte ord og handling på det u håndgribelige, det åndelige. Der ses en reflekteret brug af ritualer, som værdiformidlende ramme. Ledere og børn nævner lejrlivets ritualer med bordvers, andagter, gudstjenester som særligt værdifulde, da disse hverdagsritualer 'inkorporeres' og indlejres på en særlig måde. Dvs. at der arbejdes med intentionel værdiformidling i det kontrakt-fæstede rum.
- Værdiformidlingen bæres af en **bevidst relationel tilgang**, hvor relationen giver adgang til også at formidle værdier. *"Og ellers kan vi godt finde på at sætte os ned og snakke om det. Vi gør ret tit det, at vi laver bål – det synes de er fedt, at riste skumfiduser eller ... Det synes de er sjovt, så lugter man lidt af bål når de kommer hjem. Mens de sidder og spiser, snakker vi også om "nå, hvordan går det?". Jeg tror et eller andet sted at så er det det de har behov for – at have nogle voksne der har tid til at høre på dem."* Her ser vi et eksempel på, hvordan der arbejdes værdibåret relationelt i det frie rum.

⁸ Status på forkyndelsen, Martin Holt Jensen, 2011

- At mødes i og omkring kirken/kirkekrypten er med til at **legitimere kristendomsformidlingen** og gøre 'det med Gud' til en naturlig del af det at være spejder. Kirkens signalværdi sætter en tydelig ramme om de kristne grundværdier i spejderarbejdet, dvs. at både forældre og børn forventer, at de vil møde 'det med Gud'. På denne

måde rammesætter og understøtter kirken som mødested for det kontraktfæstede rum.

Med et par konkrete historier fra KFUM-Spejder virkeligheden vil vi nedenfor eksemplificere disse 'best practice' punkter.

Vi starter altid med en andagt

En KFUM-Spejdergruppe har bevidst valgt at starte med at samles om spejdersangen og en andagt. Børnene sidder i en rundkreds på gulvet, og denne aften indledes andagten med, at lederen spørger, hvad de skal i weekenden og spørger ind til hvilke traditioner, de har omkring første søndag i advent? Derefter læser han op fra andagtsbogen 'Victor, Sofie og alle de andre' og fortæller om det at tænde lys, om de fire adventslys og om det at have en ledestjerne. Børnene forsøges inddraget i en snak til sidst, hvilket dog mest bliver en afhøring i, om de har forstået betydningen af adventskransens fire lys. Lederen forklarer efterfølgende, at det er en fast tradition at starte med en andagt. *"Ude i min tidligere gruppe gjorde vi det omvendt, der sluttede vi af med det. Og det synes jeg godt kunne blive lidt kaotisk, for så har man lavet et eller andet og står med en stor opvask og 10 forældre, der venter på børnene. Så det fungerer egentlig meget godt, at vi starter op med det her, for så er der ro og tid til det. Om vi bruger 5 minutter til eller fra, det gør ikke den store forskel".* Spejdermødet afsluttes med spejderbønnen og et par praktiske beskeder om næste gang. En anden leder forklarer at denne tydelige ramme *"gør at der er ro på og at børnene ved, at vi starter med lidt forkyndelse og historie og noget. Så er der ro på, og så kan vi drøne derudaf bagefter. Og så ved de, at vi slutter af igen stille og roligt til sidst."*

En bevidst rammesætning skaber en tydelighed omkring værdiformidlingen og giver både ledere og børn en frihed til at forholde sig til indholdet i kristendomsformidlingen.

Spejderhjælp og gode gerninger

Til juniormøde syder og bobler det i flere rum. 25 juniorer er i gang med at bage flere forskellige slags småkager, lave pebernødsposer og male banner om at støtte spejderhjælpen. De sidste par gange har de arbejdet med spejderhjælpens projekt i Rwanda og lavet nogle værdiøvelser fra materialet. Nu skal der samles penge ind til et julemarked, og alle er engageret i praktiske opgaver hertil. Tre ledere styrer slagets gang på en meget rolig og inddragende måde. Når børnene kommer med spørgsmål, svares der enten med direkte anvisninger eller med en opfordring til selv at finde ud af det. Enkelte gange korrigeres der, men generelt er der megen selvstyret aktivitet. Snakken går om mangt og meget – juniorerne hygger sig på den sjove måde samtidig med, at der produceres til julemarkedet.

En leder forklarer: *"Jeg ved ikke så meget om det her spejderhjælp – det er mest de andre, der står for det – men det er et skoleprojekt i Rwanda, hvor vi hjælper børn med at kunne gå i skole. Der er jo en spejderlov om, at man i hvert tilfælde en gang om dagen skal gøre noget godt mod andre – og hjælpe. Vi fortæller også børnene om, at det skal de huske at gøre – når de laver opgaver, hvor de skal samarbejde, så vægter vi, at man hjælper hinanden".*

Aftenens spejdermøde er et eksempel på, hvordan der skabes sammenhæng mellem spejderbevægelsens slogan – 'vi rykker verden med vilje' og aktiviteten og Spejdermetoden.

Udfordringer

- Når en spejdergruppe mødes i kirkens lokaler, opleves det nogle steder som en legitimering af de kristne grundværdier og giver en naturlig rummelighed i spejderarbejdet. Andre steder undskyldes den kirkelige tilknytning af lederne med en sekulær frygt for indoktrinering og evt. ekskludering. **Er der brug for en samtale omkring kirkens og religionens position** i en nutidig, postsekular tid, hvor den religiøse livsstyning også har en position (dog ikke længere autoritær), men må stå på lige fod med andre livsstyningstilbud?
- Angsten for at kristendomsformidling bliver indoktrinerende eller for 'kedelig' skaber en afmagt overfor formidlingen af 'det med Gud'. **Er der brug for en etisk og metodisk samtale** herom? Samtidig oplever en del af lederne at 'et og det 'åndelige' har en betydning, men har svært ved at sætte ord på hvad det er.
- Der opleves et vist traditionstab af værdiformidling og kristendomsformidling på lige fod med traditionstabet i det øvrige samfund, hvor der opstår et værdimæssigt vakuum. **Er der brug for en samtale om ritualers betydning i en destrukturaliseret kontekst og om kristendommens værdier?**
- Med spejderarbejdets tradition for en demokratisk samtale og åndelig refleksion efterspørger ledere, hvordan man istandsætter samtalen og refleksion med børn og unge. Mange oplever at det er svært at sætte en samtale i gang omkring det med Gud – og i forsøg herpå kommer til at gøre som kirken, der fortrinsvis kommunikerer i en monologisk envejskommunikation. **Hvilke værktøjer kan man give ledere, der gerne vil skabe rum for samtale og refleksion** – omkring et område, hvor de ikke nødvendigvis har alle svarene?

Foto: Lisbeth Simonsen

Kan vi lære af hinanden?

Spørgsmålet er, om man kan lære noget af hinanden, når man sammen kigger hen over hegnet til naboorganisationerne. Måske er der 'best practices', som kan inspirere til nye eller andre måder at arbejde med intentionalitet samt værdi- og kristendomsformidlingen, eller som kan være med til at revitalisere eksisterende traditioner og ritualer? Måske er der fælles problematikker og udfordringer, som man kan tænke sammen omkring?

På baggrund af 'best practice' er følgende punkter en opsamling på nogle af de punkter, hvor man kan lære af hinanden:

- At medtænke/indtænke samfundsengagement og den diakonale tilgang.
- Generelt at være bevidst om en flerdimensionel tilgang til værdiformidling, som giver rum for både samtalen, tiltalen og 'gøre-talen'.
- At være bevidst om sammenhængen, samspillet og synergien mellem de tre værdirum.
- En bevidst brug af ritualer og ritualisering hvor man kender til ritualets værdi og kan forklare værdien/betydningen.
- At skabe rum for samtale MED børn om 'det med Gud' med en inddragende, dialogisk tilgang.
- At kunne legitimere det at holde andagt/lave forkyndelse/have et andagtsritual.
- At arbejde med en bevidst relationel tilgang hvor man kender til værdien af betydningsfulde voksne, der er proaktive i forhold til den gode samtale. Desuden at skabe en bevidsthed om at værdier er relationsbårede.

Fælles udfordringer

Udover det, man kan lære af hinanden, ser vi også, at alle fire organisationer står over for nogle fælles udfordringer:

- Ureflekteret traditionstab
- Kristendomsforskrækkelse
- Behovet for en legitimering af 'det med Gud'
- At sætte ord på betydningen af 'K'et/det med Gud/kristendommens fortolkningspotentialer i forhold til børn og unges hverdagsliv
- Samspillet mellem kirke og de kirkelige B&U organisationer
- Hjemmesiden www.detmedGud.dk

Der er måske behov for en intern dialog i organisationerne omkring de listede fælles udfordringer, for at støtte lederne i deres arbejde med værdi- og kristendomsformidling. Selv om ledere generelt er loyale overfor organisationens værdigrundlag (det kontraktfæstede rum) udfordres det almindelige, frivillige hverdagsliv og den almindelige leder af disse udfordringer.

'Next practice' – værdiformidling med flere ben at stå på

Vi startede med at stille fire spørgsmål ud fra en række fokuspunkter, som kan være af værdi for alle fire organisationers arbejde med værdi- og kristendomsformidling. På den ene side indeholder de en tendens fra et virkningsfyldt 'best practice' eksempel, og på den anden side rejser de et fremadrettet fokuspunkt, som måske kan være brugbar i forhold til det videre arbejde med 'next practice'.

1. Hvordan skabes bevidsthed omkring intentionen med børne-/ungdomsarbejdet, så aktiviteter bliver et udtryk for organisationens grundlæggende værdier?
2. Spejdermetoden 'learning by doing' har stor diakonal effekt, når den også bruges i forhold til kristendomsformidling. Hvilken betydning får det for værdiformidlingen, når børn og unge inddrages aktivt i et diakonalt og samfundsmæssigt engagement?
3. Det kan være enkelt at skabe rum for samtale og en dialogisk kristendomsformidling. Hvordan får ledere, der måske er hindret af en religiøs blufærdighed eller af kristendomsforskrækkelse, mod til at indgå i samtale om eksistentielle og religiøse temaer?
4. Hvordan skabes rum for refleksion og samtale om formidling af børne- og ungdomsarbejdets værdier og af kristendommens betydning i børn og unges liv?

De ovenstående spørgsmål udfordrer derfor forårets 'next practice' arbejde til at sætte fokus på:

1. **At skabe refleksion og samtale** om intention og praksis og om hvordan værdier formidles.
2. Hvordan får 'det med Gud' flere ben at stå på – både det at **høre** om kristendom (tiltalen), det at

samtale herom og det at **gøre noget**, ('gøre-talen').

3. Undersøge hvad der sker, når der skabes mulighed for en **sammenhæng mellem tiltalen, samtalen og 'gøre-talen'**.

Vi foreslår derfor, at forårets 'next practice' indeholder:

- Dialogiske 'tankestartere' med inspiration fra FDF's dialogiske tilgang til samtalen med børn,

unge og ledere omkring hverdagstematikker.

- Leder-samtalekort med fokus på intentionalitet, værdiformidling, kristendomsformidling og den værdibårde samtale om eksistentielle og religiøse temaer.
- Med inspiration fra spejdernes 'learning by doing' tilgang arbejdes der med en 'ud af huset' påske-opgave, hvor børn og ledere udfordres til at komme ud af spejderhytten/ mødelokalet og arbejde med 'hverdagsopstandelser' i lokalsamfundet. En måde at opleve og gøre sig erfaring med påskens budskab.

